

איך לקיים שיעור מח"ל

מח"ל: מסכימים, חלוקים, לא רלוונטי

ביצוע פעולת מח"ל בא כהמשך טבעי לביצוע פעולת בש"ץ, אולם פעולת מח"ל הרבה יותר ספציפית. משתמשים בבש"ץ על מנת לבחון את הצד השני בוויכוח, בעוד שבמח"ל משתמשים כדי למפות את אזורי ההסכמה, את אזורי המחלוקת ואת האזורים שאינם רלוונטיים. בפועל, מח"ל אינו אמור לכסות את כל תחומי הוויכוח — ניתן להתמקד בנקודות העיקריות של הסכמה או של אי-הסכמה.

בעת ויכוח טבעי להניח שכל מה שהצד השני אומר הוא שגוי ולכן יש להתנגד לו. לכן קשה מאוד להגיע לידי הסכמה או פשרה.

מטרת מח"ל היא לספק כלי למיפוי אזורי ההסכמה, אזורי המחלוקת ואזורי האי-רלוונטיות.

יש צורך במאמץ על מנת למצוא את תחומי ההסכמה בין עמדתך לבין עמדת יריבך. ניתן גם למפות באופן חד משמעי את תחומי אי-ההסכמה. לבסוף, יש לסמן את הנקודות שאינן רלוונטיות ככאלה, כך שלא לבלבל אותן עם תחומי המחלוקת עצמם.

ניתן לבקש מהתלמידים 'בצעו מח"ל' בדומה לבקשה לבצע חש"מ. זה אומר למנות תחילה את כל נקודות ההסכמה, ואז את כל נקודות המחלוקת, ולבסוף, את הנקודות שאינן רלוונטיות. בפועל ניתן לבצע מח"ל על כל טיעונו של הצד השני, או רק על הנקודות המרכזיות. בדרך כלל יותר נוח לבצע מח"ל על הנקודות המרכזיות בלבד. בש"ץ מכסה את מכלול העמדה הנגדית (אפילו מעבר למה שהיריב אומר) אך איננו מבחין בין הסכמה למחלוקת.

בתחום הפוליטיקה נהוג להאמין, או להעמיד פנים, שכל מה שיריבך אומר — שגוי. ניתן לגלות גישה נעולה זו בכל מצב אחר שבו שני הצדדים רגילים להיות במחלוקת. לכן קשה מאוד להגיע לידי הסכמה או פשרה בין שני הצדדים. ביצוע מח"ל בצורה מכוונת מנסה לפתור בעיה זו על ידי הכוונת תשומת הלב למציאת תחומי ההסכמה ותחומי המחלוקת.

יש להציג את מח"ל כפעולה חד משמעית או אפילו כמשחק, וזאת ללא מלל פילוסופי מיותר לגבי ערכה.

תרגול

1. קיים ויכוח בנושא השפעת האלימות בטלוויזיה ומלחמות אקדחים, מכות, מערבוניו, פצצות וכו' על צעירים.

צד א': טוען כי כמות האלימות בטלוויזיה ודאי משפיעה על הצעירים והופכת אותם לאלימים יותר.
צד ב': חולק על דעה זו וטוען שהטלוויזיה רק מבדרת אנשים ואינה גורמת להם לעשות דברים שלא היו עושים ממילא.

במהלך הויכוח הועלו הנקודות הבאות. האם תוכלו להחליט מתי הנקודות שעליהן עשויים שני הצדדים להסכים (מ), מתי הנקודות שעליהן הם "שארר" חלוקים (ח), ומתי הנקודות הלא רלוונטיות (ל)?

א. האדם הממוצע מבנה 4-5 שעות ביתם בצפייה בטלוויזיה.

ב. רוב התוכניות בטלוויזיה הן מצגותיות מאוד וקל מאוד לחקותן.

ג. אלימות הייתה קיימת מאז ומעולם — במפורסם, במשחקים, בספרים וכו' — ולכן נוכחותה בטלוויזיה איננה בגדר חדוש.

ד. לטלוויזיה יש השפעה חזקה יותר מאשר לכל אמצעי תקשורת אחר.

ה. אין צורך שהטלוויזיה תקדין אלימים רק בשעות תלילה המאוחרות, כשהילדים ישנים.

ו. בגלל הטלוויזיה, אנשים מתייחסים לאלימות כאל דבר מובן מאליו והופכים אידישים לנושא.

ז. אנשים אינם מתייחסים לשידורי הטלוויזיה כאל מציאות אלא כאל עולם אדוור, והרי אנשים אינם מחקים אדוור לילדים.

2. מועלית הצעה למצד את חופשתם של תלמידים חלשים על מנת שיהיה להם זמן רב יותר להתקדם בלימודיהם ולהדביק את רמת התחמת.

צד א': טענות בעד קיצור חופשתם של התלמידים החלשים יותר.

צד ב': טענות נגד קיצור חופשתם של תלמידים אלה ובעד השארת משך חופשה הורה לכולם.

3. האם יש להאפשר חופש דיבור לאדם המנסה לפגוע בחופש הדיבור? האם יש לאפשר חופש דיבור למפלגה המאיימת לפגוע בחופש הדיבור? האם יש לאפשר לארגון שמפריע לפגישות של ארגונים אחרים לקיים פגישות משל עצמו?

צד א': טענות בעד חופש הדיבור לכולם, ללא התייחסיות למטרותיו או לכוונותיו של האדם.

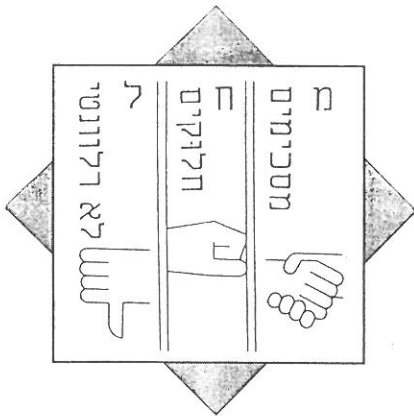
צד ב': טענות נגד מתן חופש דיבור לאנשים שמטונגדים לפגוע בחופש דיבור לכ"ל.

4. קיימת טענה שלאדם רעב וחסר כול יש זכות, למשל, לנגוב אוכל מסופרמרקט.

צד א': תמיד אסור לנגוב ולעולם אין לאדם זכות לנגוב.

צד ב': הזכות לשרוד חזקה יותר מזכויות הרעב.

5. ח נ " f



טעות היא להניח ששני הצדדים בוויכוח אינם מסכימים בכל הנקודות. בדרך כלל קיימת אי-הסכמה לגבי מספר נקודות, אך גם הסכמה לגבי נקודות אחרות. עשויות להיות נקודות שיהיו כד לא רלוונטיות לויכוח על שאלה שנוגעות בכללם או אין הסכמה לגביהן. כדאי להשקיע מאמץ מכוון על מנת ללמוד מתי נקודות ההסכמה, מתי נקודות הסתלקות ומתי הנקודות הלא-רלוונטיות. על ידי ביצוע פעולה מחייב.

מ — מסכימים (נקודות ששני הצדדים מסכימים עליהן)

ח — חלוקים (נקודות ששני הצדדים חלוקים עליהן)

ל — לא רלוונטי (נקודות שהן לא רלוונטיות וחסרות חשיבות)

כדי לבצע מחייב, יש לזכור ראשית את כל הנקודות החייבות ל-ח, שנית, יש לזכור את כל הנקודות החייבות ל-ח, ולבסוף — את כל הנקודות החייבות ל-ל.

דוגמה: האם כדאי להפגיג תלבושת אחידה בתי-ספר או שכל אחד יתלבש כרצונו?

מ: שני הצדדים מסכימים שתלבושת אחידה:

- קלה יותר לזיהוי.
- מהווה הוצאה נוספת המוטלת על החורים.
- פוטרת מהתלבשות בשאלה מה ללבוש בכל יום.
- מבטלת הבדלים באופן תלבוש עונובים מפי תלמידים באים ממשפחות ברמות כלכליות שונות, או כמציאה מתבוללים בטעם.

ח: צד א' טוען שתלבושת אחידה נוחה יותר אך צד ב' חולק על דעתו.

צד ב' טוען שתלבושת אחידה מקנה גאווה בתי-ספרית אך צד א' חולק על דעתו.

צד א' טוען שתלבושת אחידה מסודרת יותר, אך צד ב' טוען שאין זה בהכרח כך.

צד ב' טוען שההתייחסות של התלמידים לחובה יותר מודרנית של בתי-הספר, אך צד א' חולק על דעתו וטוען שתדמית בתי-הספר משרתת גם את התלמידים.

תרגול

(קראו את הסעיף תרגול המופיע בכרטיסי העבודה לתלמיד).

תרגיל 1.

כרגיל, התרגיל הראשון מתבצע במסגרת מליאת הכיתה. התלמידים בוחנים את הנקודות ומחליטים על אילו מהן ניתן להסכים, אילו עשויות להוות מקור לאי הסכמה, ואילו עשויות להיחשב כלא רלוונטיות. לחלופין, המורה יכול לעבור עם הכיתה על כל אחת מן הנקודות ולבקש מהתלמידים לסווג יחד כל נקודה לקבוצה המתאימה. למשל:

הסכמה: א', ג', ה'

אי-הסכמה: ב', ד', ז', ח'

לא רלוונטית: ו'

תרגילים 2-4.

על אחד מהתרגילים הנותרים ניתן לעבוד במסגרת של דיון. בשיעור זה אולי עדיף לחלק את הכיתה לצד א' ולצד ב'. תלמידים יחידים מכל צד יכולים להעלות נקודות התומכות בצד שלהם בוויכוח. בסוף הדיון, התלמידים מתבקשים לציין את הנקודות שעליהן הם מסכימים, הנקודות שעליהן הם חלוקים והנקודות שאינן רלוונטיות.

נקודות מוצעות:

תרגיל 2.

צד א'

- הם יוכלו ללמוד יותר וכך להדביק את הקצב הכיתתי.
- הם יוכלו לזכות בתשומת לב רבה יותר.
- תלמידים שנמצאים בפיגור ביחס לשאר הכיתה מגדילים בדרך כלל את הפער הזה במהלך השנה — וכך תהיה להם הזדמנות להשלים את החומר שהחסירו.
- תלמידים עצלים ישתדלו ויעבדו קשה יותר כדי שלא ייחשבו לתלמידים חלשים.

צד ב'

- למורים יהיו חופשות קצרות יותר.
- תלמידים חלשים צריכים כנראה לעבוד קשה יותר, כך שדווקא להם מגיעה חופשה ארוכה יותר.
- זה לא רעיון טוב לחלק את התלמידים לשני סוגים.
- תלמידים משועממים ישתעממו עוד יותר.

תרגיל 3.

צד א'

- חופש דיבור משמעותו חופש דיבור לכול.
- מי מחליט למי יש ולמי אין חופש דיבור?
- הממשלה עשויה להחליט בקרוב שלאדם שאיננה אוהבת לא יינתן חופש דיבור.
- עדיף לתת להם הזדמנות לנסות לשכנע אנשים באמצעות חופש הדיבור.

צד ב'

- ברגע שיינתן בידי אנשים כאלה כוח — הם ישללו את זכות הדיבור החופשי לכול.
- למה שאדם ישתמש בזכות שאותה הוא מבקש לשלול מאנשים אחרים?
- אדם פיקח יוכל לבנות לעצמו קהל תומכים באמצעות מרמה ושכנוע.
- חובתה הראשונה של כל שיטה פוליטית היא להבטיח את הישרדותה.

תרגיל 4.

צד א'

- אדם עצלן שאינו רוצה לעבוד עלול גם לרעוב — ואז יהפוך את הגנבה לצורת חיים.
- מי יחליט אם גנב מסוים היה באמת רעב מספיק על מנת להצדיק את גנבתו.
- חוק אינו חוק אם יש יוצאים מן הכלל.

צד ב'

- חיי אנוש חשובים יותר מרכוש.
- אנשים כאלה יקחו מעט, רק לצורכיהם המידיים, וזה לא יפגע באיש.
- הממשלה צריכה לשלם לבעלי חנויות המזון בעבור הסחורה.
- אם כולם יסבלו מעניין זה (כלומר, יהיו קרבנות של גנבה) הם יפעלו ביתר שאת להקלת מצוקת העוני.